

A sztálini örökség és a könyvtárosok

A nagy embereknek történelmi szerepéről szóló marxista tanítás fényében, a történelmi materializmus tudományos pontosságú mértékével fölmérve igen kevés ú. n. nagy emberről mondhatjuk el, hogy nem csupán híresek és közismertek, de valóban nagyok is voltak, mert előbbre vitték az emberiség történelmét. Ez a szigorú mérték rendre leplezi le a történelmi álnagyságokat és végül vajmi kevesen maradnak, akiket valóban és joggal nevezhetünk történelmi személyiségeknek. És sajátos, de éppen nem véletlen, hogy a népek emlékezőtehetsége ugyanolyan szigorú mértékkel mér, mint a tudományos történetírás: vas logikával ejti el mindazokat, akik nem a haladást szolgálják.

Ez a szigorú kettős mérték szinte napról napra növeli azt a máris beláthatatlan hatást, amit Sztálin elvtárs életműve jelent az emberiség XX. századának történelmében. Nem kétséges, hogy Lenin és Sztálin, amikor a szovjet népet vezetve megalkották a világ első szocialista társadalmát és államát: akkor nem csupán előbbrevitték az emberiség történetét, hanem annak egy egészen új, soha nem látott szakaszát nyitották meg. Az emberiség egészének története voltaképpen csak ezzel veszi kezdetét: az emberiség nagyobbik és jobbik része csak mostantól kezdve lép a történelem színpadára, kezdi élni a maga életét az uralkodóosztályok életéhez való megalázó statisztálás helyett. Alkothatott-e valaki a XX. században ennél nagyobb, ennél egyetemesebb érdekűt, ennél újabbat, ennél forradalmibbat? Nehéz volna elképzelni.

De a sztálini életmű nem csupán világraszóló történelmi tett, nem csupán mindnyájunk boldogabb jelenét és jövőjét biztosító konkrét alkotás, hanem hatalmas elméleti mű, írói oeuvre is, melynek tartalmi gazdagságáról, valamennyi értékéről csak késői olvasók fognak egykor teljes képet alkotni. Mint a marxizmus-leninizmus minden klasszikusára, Sztálin elvtárs műveire is jellemző, hogy kimeríthetetlenek: minél többet olvassuk őket, annál többet mondanak. Ennek a titka — miként Marxnál, Engelsnél, vagy Leninnél is — egyáltalán nem titok: nem tudományoskodó »elméleti« munkák, hanem elmélet és gyakorlat egységét, a kimeríthetetlen valóság híven visszatükröző, valóban tudományos alkotások, melyek éppen ezért maguk is kimeríthetetlenek. Nem véletlen, hogy egy-egy újabb sztálini mű megjelenése évekre és évtizedekre megtermékenyítette a legkülönfélébb tudományok munkáját: minden tudományt, amelyik megérdemli ezt a nevet és a valóság tényleges törvényszerűségeinek felfedezésén fáradozik.

A könyvtáros, aki — ha valóban szereti a szakmáját — mindig a jövő propagandistája a jelenben: a sztálini életműben felbecsülhetetlen örökséget kapott hagyatékkal. Nagyszerű feladata, hogy a dolgozó nép — amelyikért Sztálin elvtárs történelmet és filozófiát egyaránt alkotott — birtokba vehesse és vegye a sztálini örökség egészét: az épülő szocializmus gyakorlati eredményei mellett azt az elméleti kincses-tárat is, melyet a XX. század egyik legnagyobb lángelméjének írói alkotása jelent.

E feladat szépsége persze ne ringassa a szakmai góg ábrándjaiba a könyvtárost: dolgozó népünk könyvtárosok nélkül is egészen pontosan ismerni fogja — sőt ismeri máris — Sztálin elvtárs történeti jelentőségét ugyanúgy, mint ahogy a magyar nép könyvtárak nélkül is világosan felismerte egykor Petőfi és Kossuth nagyságát. De ha az ilyfajta szakmai gógöt elkerültük, minden okunk és jogunk megvan arra a szakmai büszkeségre, hogy rajtunk, könyvtárosokon, igen sok múlik a sztálini örökség elméleti részének közkinccsé tétele terén: nem utolsó sorban rajtunk, a mi jó munkánkon, a mi szakmai hozzáértésünkön múlik, hogy milyen mértékben terjed és mélyül el Sztálin halhatatlan alkotásának tanulmányozása a szocializmust építő magyar nép körében. Mit jelent ez a könyvtáros gyakorlati munkája szempontjából?

Mikor Sztálin elvtárs halálának híre végigsöpört az országon, a döbbenet és fájdalom érzése rázza meg az embereket. A temetés idején, mikor néhány percre megállt az élet, az emberek némán megálltak az utcán. Csak álltak ott csendben, lecsüggesztett fejjel, egyik kezükben szerszámláda, aktatáska, vagy kosár és másik kezükkel észrevétlen egy könnyet töröltek le az arcukról... Aztán ment tovább az élet: újból feldübörögtek a gépek, nekiindultak a traktorok, a gyárak csarnokait újból betöltötte a termelő munka zaja és a dolgozók új lendülettel vetették magukat újabb és nagyobb eredmények elérésére. És ebben az új lendületben mindenki úgy érezte, hogy valamiképpen a meghalt nagy tanító életművét folytatja.

A könyvtárosok pedig egy különös jelenségnek voltak tanúi ezekben a napokban: egyöntetű, országos tapasztalatuk volt, hogy ugrásszerűen megnőtt az érdeklődés Sztálin elvtárs művei iránt. Először azt hitték, hogy e növekedés egyszerűen a jólrendezett Sztálin-kiállításoknak köszönhető. De aztán befutottak a jelentések olyan könyvtárakból is, ahol egyáltalán nem volt kiállítás, vagy csak nagyon győri-győri rendezett: és a növekedés ennek ellenére kiugró. És e növekedés tart azóta is, folytatódik ma is, mikor már más kiállítások fogadják a könyvtárba érkező olvasót. A tamási járási könyvtáros beszámol arról, hogy Sztálin elvtárs életrajzáért több olyan olvasó jelentkezett, aki soha azelőtt könyvtárban nem járt. A bajai járás jelenti, hogy Sztálin elvtárs műveinek 80 városi és 150 falusi példánya Sztálin elvtárs halála óta állandóan »kint van«: sürgős utánpótlást kér. A falusi könyvtárosok egyöntetű panasza, hogy az »*Öreg munkások a nagy Sztálinról*« c. mű iránti érdeklődést — kellő példányszám híján — képtelenek megközelítően is kielégíteni. A »*Sztálin elvtárs élete képekben*« c. művet naponta 10—15-en olvassák a RM Művek könyvtári olvasótermében. Egészen újszerű — de már többhelyt mutató — jelenség, hogy az olvasók a szépirodalmi könyvhöz mindig egy-egy Sztálin-művet is kérnek: rendszeresen át akarják tanulmányozni a sztálini életművet. A budapesti egyetem központi könyvtárának 31 Sztálin-életrajzából mindössze egy példány nincs kikölcsonözve, de ez is csupán azért, mert már teljesen elrongyolódott. »*A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban*« iránt olyan nagy és sürgető volt az érdeklődés, hogy ezt a hazai könyvtermelés nem tudta kielégíteni: nagy könyvtáraink kénytelenek voltak Csehszlovákiából rendelni példányokat, hogy az igényeket úgy-ahogy kielégíthessék. Ugyanez a helyzet a XIX. kongresszus anyagával is.

És így folytathatók az adatokat tovább, az ország-bármely tájáról, a könyvtárak bármely típusának tapasztalataiból. A szürke könyvtárstatisztikai adatokból a sztálini örökségnek gigászi méretei bontakoznak ki. Azt tudtuk eddig is, hogy Sztálin műveinek példányszáma csak százezres, olvasóforgalma pedig csak milliós nagyságrendű számokban fejezhető ki. De hogy e számok — és a mögöttük rejlő minőségi igények — a fent jellemzett mértékben fognak ugrásszerűen növekedni: ez a jelenség felkészületlenül találta könyvtárosainkat. Az élet, az új, szocialista élet túlhaladt rajtunk újból: a sztálini örökséget nem tudtuk kellő mértékben továbbítani annak jogos örököséhez, a magyar dolgozókhoz.

A jövő feladata nem csupán az, hogy a hibát helyrehozzuk. Könyvtárosainknak egy ennél nagyobb feladatra kell felkészülniök: nem csupán utól kell érnünk a spon-tán megnyilatkozó és növekvő igényeket, hanem magukat ezeket az igényeket is növelnünk kell aktív propagandamunkával — és az így sokszorososan megnöveke-

dett igényeket is ki kell tudnunk a jövőben mintaszerűen elégíteni. A sztálini örökség gondozásának a könyvtárosok szerény, de igen fontos és felelős munkásai. Tudományos könyvtáraink dolgozóira hárul a feladat, hogy túl a könyvpropaganda és olvasótoborzás általános eszközein — ne csupán eljuttassuk kellő példányszámban az olvasóhoz Sztálin elvtárs műveit, de azoknak elmélyedő és rendszeres tanulmányozásához segítséget is tudjunk adni: olyan segítséget, amit csakis a könyvtáros tud megadni. Vannak már itt is jó kezdeményezéseink. A Szabó Ervin Könyvtár összeállította Sztálin elvtárs magyarra fordított műveinek kitűnő bibliográfiáját: ezt sürgősen teljessé kell tennünk Sztálin elvtárs legújabb műveinek feldolgozásával. A Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtára igen használható annotált-jegyzéket adott ki Sztálin elvtárs gazdaságtani művéről. A budapesti Egyetemi Könyvtár három éve dolgozza fel tárgyszókatálógusában a marxizmus-leninizmus irodalmát, Sztálin elvtárs műveit is s ezt a katalógust folytatólagosan gyártja tizenkét más tudományos könyvtár számára is. És másutt is folvik analitikus-katalógusok, ajánló bibliográfiák készítése, melyek mind meg fogják könnyíteni az olvasó számára Sztálin elvtárs műveinek beható tanulmányozását.

Mindezt a munkát — minden könyvtártípusnak a maga területén — mennyiségileg és minőségileg egyaránt fokoznunk kell. Az olvasók, az egyre többet és egyre jobban olvasó dolgozók, felismerték már, hogy Sztálin elvtárs értük és nekik hagyta örökül életművét. Rajtunk, könyvtárosokon, a mi jó munkánkon is múlik, hogy a magyar dolgozók minél hamarabb és minél teljesebben birtokbavegyék jogos örökségüket: a nagy Sztálin történelmet és természetet átalakító halhatatlan tanításait.

MATRAI LASZLÓ

a Magyar Tudományos Akadémia
levelező tagja,
az Egyetemi Könyvtár vezetője

